

- ⁷ Кубань и Черноморская губерния за 1914 г. – Екатеринодар, 1914. – С.260.
- ⁸ Křížek J. Die Wirtschaftlichen der Grundzüge des österreichisch-ungarischen Imperialismus in der Vorkriegszeit (1900-1914). – Praha, 1963. – S. 58-60.
- ⁹ Лисенко В.К. Ближний Восток как рынок сбыта русских товаров. Отчет о деятельности организованной в 1912 г. Министерством торговли и промышленности экспедиции для изучения рынков Ближнего Востока. – СПб., 1913. – С.192.
- ¹⁰ Наше обозрение // Торгово-промышленный Юг. – 1913. – №19. – С.37.
- ¹¹ Российский государственный исторический архив. Ф. 23. Министерство торговли и промышленности. Оп.11. Д.763. Л.3; Учреждение торгового музея в Триесте // Вестник финансов, промышленности и торговли. – 1906. – №19. – С.74.
- ¹² Устав Русского торгового комитета в Константинополе. – Константинополь, 1913. – С.4-9.
- ¹³ Устав Русского торгового общества “Восток”. – Одесса, 1909.
- ¹⁴ Отчет о деятельности Русского торгового общества «Восток» за 1909 г. – Одесса. – 1910. – С.14-15.
- ¹⁵ Вестник финансов, промышленности и торговли. – 1902. – №24. – С.520.
- ¹⁶ Наше обозрение// Торгово-промышленный Юг. – 1913. – №19. – С.55.
- ¹⁷ Статистические сведения о внешней торговле России. – СПб., 1896. – С.59.
- ¹⁸ Из Австро-Венгрии// Вестник финансов, промышленности и торговли. – 1905. – №19. – С.222.
- ¹⁹ Следует отметить, что Османская империя являлась главным потребителем австро-венгерского сахара. Так, в 1904 г. из 1259 тыс. цен. сахара, вывезенного за границу из Австро-Венгрии, 666 тыс. цен. пришлось на Османскую империю: Экспортная торговля через Триест и Фиуме в 1905 г. // Вестник финансов, промышленности и торговли. – 1906. – №6. – С.226.
- ²⁰ Няга Л. Торговля Смирнского рынка / Сборник консульских донесений за 1901 г. Вып. II. СПб., 1900. С.136-137.
- ²¹ Джиудич В. Торговля Самсуна/ Сборник консульских донесений за 1901 г. – Вып. I-VI. – СПб., 1901. – С.318-327.
- ²² Наше обозрение // Торгово-промышленный Юг. – 1913. – №19. – С.30-31.
- ²³ Язев В. Торговые отношения Одессы с Триполи // Торгово-промышленный Юг. – 1913. – №12. – С.28.
- ²⁴ Германия не проявляла особого интереса к поставкам сахара в Османскую империю. Главным потребителем германского сахара являлась Великобритания: Островский Д. Статистические заметки о промышленности и торговли Германии/ Сборник консульских донесений за 1904 г. – Вып. I-VI. – СПб., – 1904. – С.353.
- ²⁵ Петряев А. Статистико-экономический очерк Турции/ Сборник консульских донесений за 1901 г. – Вып. V. – СПб., 1901. – С.401.
- ²⁶ Донесение Управляющего Российского Императорского вице-консульства в Яффе/ Донесения Императорских Российских консульских представителей за границей по торгово-промышленным вопросам. Вып.42. – Пг., 1914. – С.27.
- ²⁷ Петряев А. Статистико-экономический очерк Турции (донесения студента посольства в Константинополе)/ Сборник консульских донесений за 1901 г. Вып. V. – СПб., 1901. – С.402.
- ²⁸ Капангар А. Экономические перспективы Восточной Анатолии. Тифлис, 1913. С.29.
- ²⁹ Сипягин П. Экономическое положение Триполийского вилайета/ Сборник консульских донесений за 1902 г. Вып. I. СПб., 1902. С.83.
- ³⁰ От российского консула в Черновцах. Сельскохозяйственная и лесная промышленность в Буковине за 1904 г. // Вестник финансов, промышленности и торговли. 1905. №8. С. 301.
- ³¹ Адамов А. Очерк международной торговли в Персидском заливе/ Сборник консульских донесений за 1900 г. Вып. II. – СПб., 1900. – С.113.
- ³² Наше обозрение // Торгово-промышленный Юг. – 1913. – №14. – С.36.
- ³³ Донесения Управляющего Имперским Российским консульством в Басре/ Донесения Императорских Российских консульских представителей по торгово-промышленным вопросам. Вып.42. – Пг., 1914. – С. 55.
- ³⁴ Никольский М. Торговля Геджаза / Сборник консульских донесений за 1906 г. Вып. I. – СПб., 1906. – С.8.
- ³⁵ Там же. – С.11.
- ³⁶ Миллер Б. Очерки Арабистана/ Сборник консульских донесений за 1907 г. Вып. III. – СПб., 1907. – С.212.
- ³⁷ Адамов А. Финиковый сезон 1902 г. в Басре/ Сборник консульских донесений за 1903 г. Вып. III. – СПб., 1903. – С.227.
- ³⁸ Наши соседи и некоторые другие главнейшие государства. Обзор их военной мощи. М., 1913. – С.452.
- ³⁹ Статистические отчеты о внешней торговле Османской империи имеют значительную погрешность, поэтому в научной литературе довольно часто можно встретить расхождения в оценке объемов экспорта и импорта Турции в XVIII- начале XX вв.
- ⁴⁰ Австро-Венгрия. Внешняя торговля в 1908 г. // Вестник финансов, промышленности и торговли. – 1909. – №14. – С.15.
- ⁴¹ Донесения Управляющего Имперским Российским консульством в Басре/ Донесения Императорских Российских консульских представителей по торгово-промышленным вопросам. Вып.42. – Пг., 1914. – С.52.

УДК: [94(430):327]“1933”

© Віктор Стефанко (Чернівці)

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА СТРАТЕГІЯ А. ГІТЛЕРА НАПЕРЕДОДНІ ПРИХОДУ ДО ВЛАДИ В НІМЕЧЧИНІ

У статті автор на основі джерелознавчого аналізу викладає складові зовнішньополітичної стратегії А. Гітлера напередодні приходу до влади у Німеччині в 1933 р. Основна увага звернена на прямі висловлювання нацистського лідера про його майбутню зовнішню політику.

Ключові слова: ревізіонізм, “арійська” раса, уніфікація, політика союзів, політика балканізації, “східна територіальна політика”.

В. Стефанко

Внешнеполитическая стратегия А. Гитлера накануне прихода к власти в Германии

В статье автор на основе источниковедческого анализа подает составляющие внешнеполитической стратегии А. Гитлера накануне прихода к власти в Германии в 1933 г. Основное внимание обращено на прямые высказывания нацистского лидера о его будущей внешней политике.

Ключевые слова: ревизионизм, "арийская" раса, унификация, политика союзов, политика балканизации, "восточная территориальная политика".

W. Stefanko

Die außenpolitische Strategie A. Hitlers kurz vor der Ankunft zur Macht in Deutschland

Im Artikel unterrichtet der Autor auf der Grundlage Analyse der Quelle die Komponenten der außenpolitischen Strategie A. Hitlers zum Zeitpunkt, wenn er zur Macht in Deutschland in 1933 gekommen ist. Die Hauptaufmerksamkeit ist auf die geraden Aussprüche des Naziführers über seine zukünftige Außenpolitik gewandt.

Die Stichwörter: der Revisionismus, die "arische" Rasse, die Unifizierung, die Politik der Bündnisse, die Politik der Balkanisierung, "die östliche territoriale Politik".

У наш час вже стало нормою для політичних сил та їх лідерів декларувати політичну програму, яку вони мають намір зреалізувати, прийшовши до влади. Ця програма слугує основним джерелом інформації для виборців та міжнародної спільноти, згідно з якою вони ставлять свою оцінку відповідному політикуві та його політичній силі. Яскравим прикладом важливості такого процесу може слугувати прихід до влади в Німеччині нацистського лідера Адольфа Гітлера, який відбувся 80 років тому, 30 січня 1933 р., адже загрозові для міжнародної безпеки політичні плани цього політика були відомі ще до початку його правління, оскільки були докладно викладені у двох томах гітлерівської книги "Майн кампф", які були видані ще в 1924-му та 1926 рр. відповідно.

Відсутність різкого та одностайного засудження міжнародною спільнотою факту приходу А. Гітлера до влади в Німеччині, з одного боку, та його висловлювання про те, що "опублікування зовнішньополітичної складової "Майн кампф" було його найбільшою помилкою"¹, з другого, і сьогодні залишають актуальним питання: якими в дійсності були зовнішньополітичні плани нацистського лідера на момент, коли він отримав владу в країні?

Необхідно відзначити, що питання політичної стратегії А. Гітлера напередодні приходу до влади в Німеччині в своїх роботах торкалися В. Горохов², В. Газін³, В. Дашичев⁴, Д. Мельников і Л. Чорна⁵.

Метою даної статті є висвітлення зовнішньополітичної стратегії Адольфа Гітлера напередодні приходу до влади в Німеччині.

Зміст зовнішньополітичних планів нового рейхсканцлера розкривали його робота "Майн кампф", політична програма НСДАП та відверті висловлювання А. Гітлера в колі його найближчого оточення.

Основним вихідним положенням, яке мало б формувати зміст німецької зовнішньої політики, на думку Гітлера, була проблема перенаселення країни. "Щорічний приріст населення у Німеччині становить 900 тис. чоловік, – говорив він, – прогнати цю нову армію громадян щороку стає все складніше. Ці труднощі неминуче повинні колись закінчитись катастрофою, якщо ми не зуміємо знайти шляхів і засобів, щоби уникнути небезпеки голоду"⁶. Можливих шляхів виходу із даної ситуації, на його думку, було чотири:

1. Штучно обмежити народжуваність і тим самим покласти кінець перенаселенню.
2. Вирішити це питання шляхом внутрішньої колонізації.
3. Завоювати нові землі в Європі та розселити на них надлишки німецького населення.
4. Шляхом політики посиленої індустріалізації, розвитку торгівлі та експорту підняти економіку країни і на виручені кошти покривати потреби німецького народу⁷.

Із даних варіантів Гітлер обрав третій: зовнішньополітичний курс на завоювання нових земель в Європі. А решту він вважав не тільки неефективними, але й шкідливими.

За задумом автора, дана зовнішньополітична стратегія мала реалізовуватись у кілька етапів (кроків). Першим кроком для Гітлера було консолідувати в існуючих кордонах Німеччини німецьке суспільство навколо націонал-соціалістичної програми. Це було першочерговим його завданням, виконання якого зайняло б певний час після приходу до влади. Другим кроком мало стати укладання вигідних для Німеччини зовнішньополітичних союзів, які допомогли б "розв'язати її руки" на міжнародній арені. Третім кроком передбачалися територіальні завоювання Німеччини та утворення стомільйонного Великого Рейху. Четвертий крок: Німеччина повинна була б завоювати собі усю Європу та отримати її колонії.

У названому зовнішньополітичному плані А. Гітлера не тільки не залишалось місця післявоєнному німецькому ревизионізмові (політиці спрямованій на перегляд умов Версальського договору), більше того, – він його засуджував. "Вимоги відновлення тих кордонів, які існували до 1914 р. є політичною маячною настільки, що за своїми розмірами і наслідками рівнозначні злочину... Це були тимчасові кордони, і зовсім не результат закінченої політичної боротьби"⁸, – вважав Гітлер.

Свою позицію він доводив тим, що кордони 1914 р. не забезпечували потрібною мірою ні завоювань минулого, ні інтересів майбутнього його країни. Він вважав, що ревізійні акценти зовнішньої політики не допомагав, а лише шкодив Німеччині, адже викликав загальний спротив усіх країн-переможниць у Першій світовій війні і, таким чином, заважав розпастись їхньому блоку⁹.

Кожен із зовнішньополітичних кроків Німеччини до абсолютного світового панування “арійської” раси, за задумом Гітлера, мав свої методи реалізації. Так, для того, аби здійснити внутрішньополітичну уніфікацію Німеччини навколо ідей націонал-соціалізму Гітлер вважав за необхідне не змінювати існуючий зовнішньополітичний курс для того, щоби не наразитися на спротив міжнародної спільноти. На угоду останній він був готовий укладати тимчасові договори про ненапад навіть із об’єктами своїх майбутніх загарбань, наприклад, із Польщею¹⁰. А після того, як було б вирішено внутрішньополітичні проблеми, можна було би перейти до більш активної зовнішньої політики.

Реалізація наступного пункту плану полягала в укладанні союзних договорів зі стратегічно вигідними для Німеччини країнами. Необхідність цього він обґрунтовував наступним чином: “Добитися намічених цілей можна лише завдяки політиці союзів... Справжнє мистецтво керуючого державного діяча і полягає в тому, щоби для кожного відрізка часу укладати угоду з тим партнером, який у власних інтересах на даний період часу змушений іти тією ж дорогою¹¹”.

На думку Гітлера, бажаними країнами-союзницями для Німеччини були Велика Британія та Італія. Таку свою позицію він обґрунтовував таким чином: “Англійська традиційна дипломатична політика вимагала і вимагає балканізації Європи; інтереси ж сучасної Франції вимагають балканізації Німеччини... Цілі французької дипломатії в цьому питанні є протилежними цілям та тенденціям британського державного мистецтва¹²”. Саме тому Гітлер робить висновок, що пріоритетними з-поміж інших міждержавних відносин мають бути добрі відносини з Англією та Італією, адже обидві ці країни є зацікавленими у відносному посиленні Німеччини й одночасному послабленні міжнародної ваги Франції. Задля союзу з Італією Гітлер вважав, що можна було б навіть відмовитись від Південного Тиролю. “Я не дам збити себе з пантелику і не буду робити політичних помилок через цей поважний сувенір нашого минулого¹³”, - говорив він.

Лідер німецьких нацистів вважав, що укладення союзу із названими двома державами мало б для його країни дуже корисні наслідки. По-перше, через мирний характер союзу, адже Німеччині не загрожувала би ніяка воєнна небезпека; по-друге, Німеччина виграла б час, потрібний для відновлення військової потужності, щоби мати змогу розправитись із Францією; по-третє, Франція автоматично потрапляла в ізольоване становище на міжнародній арені; по-четверте, такий формат союзу призводив до неминучого розпаду Антанти; по-п’яте, участь у даному союзі розв’язувала би руки Німеччині на арені міжнародної політики і гарантувала б їй продовольство та сировину¹⁴. “Уперше у Німеччині були би союзники, не схожі на п’явок... уперше ми мали б союзників, які володіють такою промисловістю, яка може якнайкраще доповнити нашу власне техніку озброєння¹⁵”, - підсумовував нацистський лідер.

Інші дві великі держави Європи, Франція та Радянський Союз, у нацистських планах ставали об’єктами загарбницьких планів Німеччини. Аргументи такої позиції Гітлера можна передати так: 1) Німеччина ніколи не повинна миритись з існуванням інших континентальних держав у Європі; 2) завоювання земель на Сході мало відбуватись, перш за все, за рахунок територій СРСР та сусідніх із ним держав, але перш ніж розпочати ці дії, Гітлер вважав за необхідне знищити у Європі гегемонію Франції¹⁶. Агресивна політика Гітлера щодо Радянського Союзу диктувалась також і тим, що він був різким антимарксистом, він говорив, що “російський більшовизм – це нова, властива ХХ ст. спроба євреїв досягти світового панування... Ми повинні передусім зайняти ясну позицію щодо Радянської Росії. Не можна побороти диявола за допомогою Вельзевула¹⁷”.

Наступним його зовнішньополітичним кроком повинні були би стати завоювання земель на схід від Німеччини та розбудова стомільйонного Великого Рейху як ядра майбутнього світового панування. Гітлер вважав, що це “ядро” не тільки зробить Німеччину непереможною, але раз і назавжди забезпечить їй рішучу перевагу над усіма європейськими націями. “Якщо нам це вдасться – усе інше буде відносно легким¹⁸”, - говорив він. Майбутній Великий Рейх мав складатися із наступних територій: тодішньої Німеччини, Австрії, Чехії, Моравії, західних областей Польщі, Прибалтійських держав, а також включати в себе Ельзас і Лотарингію¹⁹. Ця нова держава мала бути створена виключно для німців. “Ми повинні, якщо ми хочемо навіки заснувати наш Великий Рейх, – усунути інші нації... Ми не станемо вигодувати своїх могильників. Ми будемо закладати вічні політичні та біологічні основи німецької Європи. Я ніколи не погоджусь, щоби інші народи були рівноправними з німецьким, наше завдання – поневолити їх²⁰”, - говорив майбутній завойовник. У

планах Гітлера населення цих країн чекало виселення на Схід, окрім Прибалтійських країн, яких з причини національної спорідненості з німцями чекала германізація²¹. Такими йому бачились нові кордони його країни, і такою мала бути доля тих народів, які в той час на них проживали.

Народи, які в планах Гітлера повинні були б межувати з Великим Рейхом зі сходу, чекала ще гірша участь. “Схід – наше велике поле експериментів”²², – говорив він. На цих завойованих землях Гітлер мріяв побудувати федеративну державу, кордони якої мали простягатись від Великого Рейху на заході до Фінляндії на північному сході, південно-східними кордонами мали бути кордони Грузії. На сході це федеративне утворення повинно було б включати територію Сибіру. Дана держава мала бути позбавлена власної самостійності. Вона мала служити Великому Рейху як джерело сировини і, одночасно, гарантувати йому безпеку зі сходу. Суб’єктів федерації повинні були б пов’язувати спільні збройні сили, спільна економіка, валюта та спільна зовнішня політика²³. На території федерації передбачалося здійснювати політику винищення корінного населення. “Перше завдання – підірвати слов’янську плодovitість. Друге – створити і міцно укріпити пануючий німецький клас. Ось внутрішній сенс “східної територіальної політики”²⁴, – говорив сподвижник Гітлера Р. Дарре, з яким перший був абсолютно згідним. Після реалізації “східної територіальної політики” нацистський лідер прагнув завоювати абсолютну владу над європейським континентом. Про це красномовно свідчать такі його слова: “Німеччина стане завершеною лише тоді, коли Європа стане Німеччиною. Без влади над Європою – ми зачахнемо. Німеччина – це Європа... Нам потрібна Європа та її колонії. Німеччина – це тільки початок. Жодна європейська держава не має відтепер остаточних кордонів. Європа – для нас... Якщо нам цього не вдасться зробити, ми загинемо, а усі нації Європи прийдуть до занепаду. Зі щитом – або на щиті”²⁵!

В реалізації цих планів на допомогу військовим мала прийти дипломатія. “Вмілий посол, – говорив А. Гітлер у розмові зі своїм сподвижником Раушнінгом, – повинен бути майстром етикету. Коли потрібно, він не зупиниться перед фальсифікацією чи шахрайством. Менше за все він має бути коректним держслужбовцем”²⁶.

Отже, такою була зовнішньополітична стратегія А. Гітлера та його політичної сили, побудована на основі хибного гітлерівського уявлення про расову перевагу німецької нації над усіма іншими. Її метою було завоювання абсолютної влади на європейському континенті для “арійської” раси, створення стомільйонного Великого Рейху та влада над європейськими колоніями. Інші народи Європи Гітлер планував перетворити на “другосортні нації”, їх призначенням мало стати прислужування Рейхові, а слов’янські народи, окрім цього, планувалося ще й фізично знищувати.

¹ Цит. за: Риббентроп И. фон. Между Лондоном и Москвой: Воспоминания и последние записи: Из его наследия, изданного Аннелиз фон Риббентроп. / Пер. с нем. Г. Я. Рудого. – М.: Мысль, 1996. – С. 42.

² Горохов В. Н. История международных отношений. 1918-1939. / В. Н. Горохов. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 2004. – 288 с.

³ Газін В. П. Еволюція агресивних планів Гітлера в 1924-1932 рр. / В. П. Газін // Творчі вершини вченого: збірник наукових праць до 60-річчя від дня народження доктора історичних наук, професорка М. Г. Кукурудзяка. – Кам’янець-Подільський: Кам’янець-Подільський державний педагогічний університет, 1998. – С. 249-254; Газін В. П. Агресивні плани націонал-соціалістів в контексті східної політики Ваймарської республіки/ В. П. Газін // Історико-політичні проблеми сучасного світу: зб. наук. статей. – Чернівці: Рута, 2002. – Т. 9. – С. 40-47.

⁴ Дашичев В. И. Стратегия Гитлера. Путь к катастрофе, 1933-1945: ист. очерки, документы и материалы: в 4 т. –Т. 1: Подготовка ко Второй мировой войне, 1933–1939 / В. И. Дашичев. – М.: Наука, 2005. – 523 с.

⁵ Мельников Д. Е., Черная Л. Б. Преступник номер 1. Нацистский режим и его фюрер. – Изд. 3-е, испр. и доп. / Д. Е. Мельников, Л. Б. Черная. – М.: “Новости”, 1991. – 462 с.

⁶ Hitler A. Mein Kampf: Zwei Bände in einen Band / A. Hitler. – München.: Zentralverlag der N. S. D. A. P. Franz Eher Nachfolger, 1936. – S. 143-144.

⁷ Ibid.

⁸ Hitler A. Op. cit. – S. 736.

⁹ Ibid.

¹⁰ Раушнинг Г. Говорит Гитлер. Зверь из бездны. / Пер. с англ. Д. Гайдука, А. Егзарова. – М.: “МИФ”, 1993. – С. 37.

¹¹ Hitler A. Op. cit. – S. 698.

¹² Hitler A. Op. cit. – S. 696-697.

¹³ Раушнинг Г. Вказ. праця. – С. 47.

¹⁴ Hitler A. Op. cit. – S. 755-756.

¹⁵ Hitler A. Op. cit. – S. 756.

¹⁶ Hitler A. Op. cit. – S. 757.

¹⁷ Hitler A. Op. cit. – S. 751-752.

¹⁸ Раушнинг Г. Вказ. праця. – С. 46.

¹⁹ Там само.

²⁰ Раушнинг Г. Вказ. праця. – С. 47.

²¹ Раушнинг Г. Вказ. праця. – С. 46.

²² Раушнинг Г. Вказ. праця. – С. 49.

²³ Раушнинг Г. Вказ. праця. – С. 43.

²⁴ Цит. за: Раушнинг Г. Вказ. праця. – С. 44.

²⁵ Раушнинг Г. Вказ. праця. – С. 37.

²⁶ Цит. за: История дипломатии: В 5 т. / Под ред. В. П. Потемкина. – М.-Л.: ОГИЗ, 1945. – Т. 3. – С. 463.

УДК: 32(510)

© Петро Климишин (Київ)

КОРДОНИ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЇЇ ГЕОСТРАТЕГІЇ

Проаналізовано вплив кордонів геополітичного простору Китайської Народної Республіки (КНР) на формування її геостратегії та забезпечення її національної безпеки.

Ключові слова: геополітика, геостратегія, геополітичний простір, національна безпека, територія, типологія кордонів, прикордонне поле.

П. Климишин

Границы Китайской Народной Республики как фактор формирования её геостратегии

Проанализировано влияние границ геополитического пространства Китайской Народной Республики (КНР) на формирование ее геостратегии и обеспечения ее национальной безопасности.

Ключевые слова: геополитика, геостратегия, геополитическое пространство, национальная безопасность, территория, типология границ, пограничное поле.

P. Klymyshyn

People's Republic of China's Borders as a Factor of Shaping its Geostrategy

This research paper gives an analysis of impact of geopolitical space boundaries of People's Republic of China (PRC) on shaping its geostrategy and national security.

Key words: PRC, geopolitics, geostrategy, national security, geopolitical space, territory, borders' typology, borderline field.

В умовах формування багатопольярного світу значна кількість держав планети пристосовується до нової геополітичної ситуації. Україна також здійснює пошук прагматичного формату відносин із новими центрами сили, серед яких один з пріоритетів належить Китаю. Так, наміри розбудувати стратегічне партнерство з Пекіном Київ задекларував у червні 2011 року, підписавши в рамках візиту в Україну глави КНР Ху Цзіньтао Спільну декларацію про встановлення і розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР. Утвердження нового формату та рівня взаємодії між країнами на основі зазначеного документа належить до стратегічних цілей та основних завдань політики національної безпеки України¹. З огляду на це виникає потреба у формуванні системи всебічних знань про КНР, а завдання вивчення геополітики і геостратегії Китаю стає актуальним для державних інститутів України. У свою чергу, аналіз геополітичних векторів цієї держави є особливо важливим для визначення перспектив українсько-китайського співробітництва.

Тематика статті у вітчизняній літературі не досліджувалась. Геополітика та геостратегія КНР досить глибоко вивчаються у країнах, які є її геополітичними суперниками. Зокрема, в роботах їх експертів та науковців [2–6; 9; 10; 12; 13; 15] досліджено вплив кордонів КНР на формування геостратегії цієї держави.

Мета статті – на основі аналізу типології кордонів КНР та прикордонного геополітичного простору визначити напрями її геостратегічної активності в сучасних умовах та на перспективу.

Якщо розглядати територію держави як географічні межі її юрисдикції, то ці межі визначають її кордони. Один із законів просторового росту держави за Ф. Ратцелем, стверджує, що кордон – це периферійний орган держави, який є ознакою її росту, сили або слабкості та змін у її організмі. Крім того, розглядаючи державу як організм, німецький вчений вважав, що населений простір сприяє розвитку держави, особливо якщо цей простір оточений природними кордонами². З цього випливає, що від захищеності кордонів та їхньої типології, особливо природної і демографічної, залежить геостратегія держави. Саме тому *природа кордонів* є важливою характеристикою її геополітичного простору.

Китай має величезну протяжність суходільного кордону, яка становить більше 22 тис. км. Збереження недоторканості державних кордонів та формування передумов їх геополітично корисних змін створює серйозне навантаження на національну економіку країни, а також виступає вагомим